

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Личенко Ірини Олександрівни на дисертацію Кальної Анастасії
Володимирівни на тему: «Адміністративно-правова протидія органами
Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу», подану
на здобуття на ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

З огляду на зміст дисертаційного дослідження, а також наукових праць Кальної Анастасії Володимирівни, можливо зробити висновок про актуальність її теми, належний ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, що виносяться на захист, їхню практичну значущість, а також про здійснений авторкою глибокий аналіз питань, що стосуються адміністративно-правової протидії органами Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу.

Актуальність обраної дисертанткою теми зумовлена тим, що сучасний стан розбудови України як повноцінного члена Європейської спільноти вимагає системного удосконалення державного механізму забезпечення та захисту прав і свобод громадян. Відповідно до статті 3 Конституції України, «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Як зазначено в Основному Законі нашої держави, «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Він гарантує громадянам право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування».

Політичні події, що відбувалися під час Помаранчевої революції та Революції Гідності, довели особливу важливість реального забезпечення права громадян брати участь в управлінні державними справами, у тому числі шляхом

участі у виборах, референдумах та інших формах безпосередньої демократії. Нехтування цим правом призводить до руйнації державної влади, розбалансування управління державними справами, створення загроз національній безпеці. Зі змісту Конституції України випливає, що держава зобов'язана забезпечити усіма наявними способами утвердження та реалізацію громадянами виборчих прав. Особливе місце у цьому аспекті посідають питання управлінського характеру, спрямовані на створення належних управлінських моделей у сфері організації та проведення виборів, крім того, важливого значення набуває й вироблення дієвого механізму адміністративного та судового захисту зазначених прав. Згадані суспільні відносини здебільшого формуються у сфері дії норм адміністративного права, а отже, дають змогу говорити про відповідний адміністративно-правовий механізм забезпечення виборчих прав громадян.

Варто звернути увагу на те, що процес забезпечення виборчих прав громадян регулюється переважно нормами конституційного права. Проте, що стосується розробки ефективних адміністративних процедур, які забезпечують організацію та проведення виборів, створюють умови для гарантування виборчих прав громадян, то ці питання підпадають під вплив норм адміністративного права. У зв'язку з цим важливого значення набуває вироблення адміністративно-правового механізму забезпечення виборчих прав громадян в Україні. Результатом застосування вказаного механізму повинно бути забезпечення належного рівня законності та правопорядку під час організації та проведення виборів, упорядкування діяльності суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян, створення належних умов для реалізації усіма громадянами України наданих їм виборчих прав.

Обрана тема дисертаційного дослідження зорієнтована на реалізацію основних положень виборчого законодавства України, що спрямоване на протидію правопорушенням у відповідній сфері, а також імплементацію у національному законодавстві кращих практик європейських держав щодо

врегулювання виборчого процесу, зокрема врахування положень резолюцій Ради Європи, таких як: «Про кодекс належної практики у виборчих питаннях», «Про обмеження на діяльність політичних парій у державах-членах Ради Європи», «Про зведення рекомендованих норм під час виборів», «Державам-членам щодо виборчих, громадянських та соціальних прав ув'язнених» тощо. Крім того, спрямована на забезпечення реалізації положень окремих нормативно-правових актів у зазначеній сфері, насамперед законів України «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців», «Про всеукраїнський референдум», постанов Центральної виборчої комісії «Про Порядок організації роботи та ведення діловодства виборчих комісій з виборів Президента України, народних депутатів України, місцевих виборів», «Про Порядок розгляду скарг виборчими комісіями з виборів Президента України, народних депутатів України, місцевих виборів», «Про порядок утворення виборчих дільниць на постійній основі, їх тимчасового закриття, ліквідації та внесення змін до відомостей про утворені виборчі дільниць», «Про форми списків виборців на виборчих дільницях та інших виборчих документів для підготовки та проведення голосування на виборах»; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30 тощо.

З огляду на викладене, а також зважаючи на відсутність комплексних монографічних наукових праць із досліджуваної проблематики в науці адміністративного права, тема дисертаційного дослідження Кальної А.В. є актуальною та своєчасною.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що у вітчизняній юридичній літературі проблеми адміністративно-правової протидії

правопорушенням у сфері виборчого процесу до цього часу комплексно не досліджувались. Сформована структура дослідження дає підстави вважати, що Кальна А.В. серйозно та сумлінно підійшла до висвітлення обраної проблематики. Достовірність одержаних у дисертації висновків переконливо та неодноразово демонструється шляхом усебічного аналізу широкого спектру нормативних та доктринальних, вітчизняних та зарубіжних джерел, монографій а також наукової періодики.

Також наукова новизна отриманих дисертанткою результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням, присвяченим питанням адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу. У роботі сформовано нові наукові положення та висновки, зокрема, вперше визначено мету адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу, а також надано власне визначення поняття адміністративного правопорушення у даній сфері; запропоновано доповнення чинного законодавства нормами, які б передбачали застосування до особи такого заходу як «обмеження виборчих прав», у разі вчинення нею адміністративного або кримінального правопорушення у сфері виборчого процесу; проаналізовано практичну діяльність органів Національної поліції як суб'єктів протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, виділено низку недоліків адміністративно-правозастосувальній діяльності поліції та запропоновано низку заходів щодо їх усунення; сформульовано власну класифікацію нормативно-правових актів, що врегульовують питання протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу органами Національної поліції.

Також авторкою було удосконалено розуміння адміністративно-правового регулювання виборчого процесу, який являє собою діяльність щодо реалізації громадянами України невід'ємного природного права управляти державою безпосередньо, бути єдиним джерелом формування державної влади шляхом реалізації активного і пасивного права в процесі референдумів, виборів та інших

формах безпосередньої демократії. Надано визначення поняття та елементів механізму адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, який являє собою сукупність засобів та елементів, які здійснюють цілеспрямований вплив норм адміністративного права на виборчі відносини з метою: протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, забезпечення його нормального перебігу та реалізації народовладдя в Україні. Визначено необхідність внесення змін до КУпАП щодо визначенні підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, а також скорочення строків розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері виборчого процесу.

Крім того, у дисертаційному дослідженні набули подальшого розвитку розуміння складу адміністративних правопорушень у сфері виборчого процесу, з урахуванням особливості їх об'єктивних та суб'єктивних ознак; положення щодо визначення особливостей об'єктивних ознак адміністративних правопорушень у сфері виборчого процесу, з урахуванням специфіки об'єкту даних правопорушень, а також таких ознак об'єктивної сторони як: діяння, наслідки, причинний зв'язок між ними та низки факультативних ознак (час, місце, спосіб, засоби, знаряддя, обстановка); визначення сутності суб'єктивних ознак адміністративних правопорушень у сфері виборчого процесу, з наданням характеристики загального та спеціального суб'єкта даного виду правопорушень, а також з виділенням ознак їх суб'єктивної сторони, таких як вина, мета, мотив та емоційний стан тощо.

З позитивного боку слід відмітити те, що сформульовані автором мета і задачі роботи забезпечили на високому рівні висвітлення загальних характеристик адміністративно-правової протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, всебічний та глибокий аналіз нормативно-правового забезпечення об'єкта дослідження, а також визначення перспектив удосконалення останнього. З даного приводу варто наголосити на розроблених пропозиціях щодо внесення змін до чинного законодавства, що сприятимуть покращенню законодавства у сфері виборчого процесу.

Також необхідно зазначити, що одержані здобувачем нові науково обґрунтовані результати мають важливе значення для розвитку науки адміністративного права та процесу. Теоретичною і практичною цінністю дослідження відзначається визначення Кальною А. В. генезису адміністративно-правового регулювання протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, а також зарубіжного досвіду регулювання відносин, що виникають у процесі протидії правопорушенням у цій сфері.

Вдалим є здійснення аналізу механізму адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу та особливостей провадження у справах про відповідні адміністративні правопорушення, на підставі чого сформульовано пропозиції щодо внесення змін до КУпАП.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів дослідження Кальної А.В. забезпечено використанням значного обсягу наукових джерел, нормативно-правових актів, а також належних наукових методів, що безперечно дозволило здобувачці сформулювати перелік вагомих наукових положень, висновків та рекомендацій щодо покращення чинного адміністративного законодавства. Дисертантка демонструє аналітичний стиль мислення, здатність до самостійного формулювання висновків, критичного оцінювання наявних в науковому доробку досягнень, узагальнення різноманітних концепцій та підходів до складних теоретичних питань, які постають в дисертації.

У першу чергу, слід відмітити надзвичайно чітке та правильне визначення авторкою роботи об'єкта та предмета дослідження. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило їй зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової громадськості власні думки та пропозиції, а також уникнути формалізму і зробити дисертацію реальним внеском в науку адміністративного права.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр як загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів

наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження, а саме: історико-правовий, діалектичний, формально-догматичний, логіко-семантичний, функціональний, структурно-системний, герменевтичний, припущення, критичного аналізу. У роботі також використані й інші методи наукового пізнання: аксіоматичний, метод аналізу та синтезу, дедукції та індукції, що забезпечило системний підхід до обраної тематики. Усі перераховані методи авторка застосовувала у взаємозв'язку та взаємодії, що дозволило сформулювати науково обґрунтовані висновки та узагальнення.

Суттєвою є також нормативна та емпірична база проведеного дослідження, яку складають міжнародні договори, а також національне законодавство в частині, що регламентує визначення адміністративно-правових засад захисту виборчих прав громадян та звіти, огляди, презентації, роз'яснення та інші матеріали офіційних національних державно-владних суб'єктів, в тому числі ті, що підготовлені за участі міжнародних організацій щодо проблемних питань застосування окремих адміністративно-правових інструментів запобігання та протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу шляхом в цілому та за участі Національної поліції.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження, які містяться у додатках до дисертації, та полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – при подальшому вирішенні проблемних питань, пов'язаних з дією адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу; практичній діяльності – використання отриманих результатів дозволить покращити практичну діяльність органів і підрозділів Національної поліції щодо протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу; правозастосовній діяльності – для надання методичних рекомендацій практичним працівникам у застосуванні норм Кодексу України про адміністративні правопорушення та

Виборчого кодексу України; освітньому процесі – матеріали дисертаційного дослідження використовуються під час проведення занять із навчальних дисциплін «Адміністративна відповідальність», «Адміністративно-деліктне право», «Адміністративний процес», «Сучасні аспекти адміністративної відповідальності» та ін.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та опублікованих працях. Анотації дисертації відповідають її змісту та повністю відображають основні положення і результати дослідження. Дисертацію та анотації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, досить повно викладено в 11 опублікованих авторкою працях. Їхній зміст, викладений у наукових фахових виданнях та оприлюднений на міжнародних науково-практичних конференціях, відповідає тексту дисертації.

Оформлення дисертації та анотації Кальної А.В. відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Вибрана структура дисертації дозволила авторці послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються визначення особливостей адміністративно-правової протидії органами Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу. При розбитті розділів основного тексту на підрозділи авторкою дотримані правила пропорційності, непересіченості, взаємовиключення і неперервності.

Здобувачка послідовно виклала матеріал, загалом правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені

нею, об'єднані провідною ідеєю – визначення особливостей адміністративно-правової протидії органами Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу із врахуванням потреб сьогодення.

Загалом дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави **висловити наступні зауваження та надати деякі рекомендації:**

По-перше, здійснюючи аналіз виборчого процесу як об'єкту адміністративно-правового регулювання, авторка достатньо поверхнево підходить питання розвитку даного напрямку, а також характеристики правових актів, які регулювали відповідні профільні відносини. Також поза увагою авторки залишились питання щодо правового забезпечення аналогічних відносин на території України у контексті історичного розвитку.

По-друге, у підрозділі 2.3 «Нормативно-правове забезпечення протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу органами Національної поліції» авторка констатує, що правове регулювання забезпечення протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу передбачене міжнародними правовими актами, законодавчими і підзаконними нормативно-правовими актами. Проте, у підрозділі відсутній аналіз усієї сукупності підзаконних нормативно-правових актів, які існують у даній сфері.

По-третє, у роботі висловлюється значна кількість пропозиції щодо удосконалення положень Кодексу України про адміністративні правопорушення з питань, які стосуються протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу, а саме з приводу удосконалення порядку провадження у справах щодо них. Разом з тим, авторкою не надаються пропозиції щодо удосконалення норм Кодексу України про адміністративні правопорушення з приводу визначення адміністративно-правового статусу відповідних суб'єктів протидії зазначеним правопорушенням.

По-четверте, у підрозділі 2.2 «Органи Національної поліції як суб'єкти протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу» дисертації авторка зазначає, що безпосередня протидія правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів здійснюється низкою суб'єктів, до яких, в першу чергу, відносяться: Національна поліція, а також деякі суб'єкти, що долучаються до організації виборчого процесу. Водночас, у роботі не висловлюються пропозиції щодо зміни кількості відповідних суб'єктів шляхом передачі повноважень з приводу забезпечення протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу одному або декільком суб'єктам.

По-п'яте, на наше особисте переконання, дисертаційна робота дещо перевантажена детальним розглядом суто теоретичних питань щодо сутності та змісту адміністративно-правової протидії органами Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу, а тому у самій роботі не вистачає ілюстрацій деяких теоретичних положень за допомогою матеріалів судової практики щодо даної категорії адміністративних справ.

Означені зауваження мають як дискусійний, так і рекомендаційний характер та в цілому не впливають на загальну високу позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження. Виконане Кальною А. В. дослідження сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, містить нові підходи до вирішення наукового завдання і сприяє з'ясуванню проблем адміністративно-правового регулювання протидії правопорушенням у сфері виборчого процесу.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

У праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Тема дослідження є актуальною, обґрунтування її змісту є достатнім. Висновки і рекомендації мають достатній рівень наукової новизни, а також репрезентують вирішення поставлених у роботі завдань.

Дисертація Кальної А. В. на тему «Адміністративно-правова протидія органами Національної поліції правопорушенням у сфері виборчого процесу» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомим теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Кальна Анастасія Володимирівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології
та інноваційної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»**

Ірина ЛИЧЕНКО

**Підпис засвідчую:
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»**

Роман БРИЛИНСЬКИЙ